

Ю. В. Єльнікова,
к. е. н., старший науковий співробітник, Сумський державний університет
ORCID ID: 0000-0002-8478-4716

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.17—18.63

РЕЙТИНГУВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ПРИВАБЛИВОСТІ ДЛЯ ВІДПОВІДАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Yu. Yelnikova,
PhD in Economics, Senior Research Fellow, Sumy State University

RANKING OF THE UKRAINE REGIONS BY THE LEVEL OF RESPONSIBLE INVESTMENTS ATTRACTIVENESS

Дослідження інвестиційної привабливості регіонів України для здійснення відповідальних інвестицій набуває особливої актуальності у світлі необхідності активізації їх інвестиційного потенціалу до сталого розвитку. Метою статті є розробка науково-методичного інструментарію для рейтингування (оцінювання) регіонів за рівнем інвестиційної привабливості для відповідальних інвестицій. За результатами дослідження 24 регіонів України за трьома групами показників (соціальними, екологічними, управлінськими) у 2014, 2016 та 2018 роках було сформовано їх рейтингову таблицю. Встановлено, що в Україні вищий рівень інвестиційної привабливості для здійснення відповідальних інвестицій мають ті регіони, які володіють розгалуженою системою підприємств виробничої сфери та сфер послуг, мають потенціал до екологічних трансформацій, бізнес є соціально-відповідальним, людські ресурси високої якості, безперервно розвивається інфраструктура та стимулюється інноваційна активність суб'єктів господарювання. Авторський підхід до оцінювання рейтингу областей України за рівнем їх привабливості для відповідальних інвестицій на основі метода Калмогорова-Габора дозволяє сформулювати актуальну базу даних щодо прийняття інвесторами, які реалізують програми відповідального інвестування, обґрунтованих рішень щодо найбільш ефективного вкладання власних фінансових ресурсів з найбільшою віддачею. Отримані результати в межах розробленого підходу мають практичну цінність для розроблення стратегічних панів розвитку області в розрізі вибору інструментів активізації рівня її привабливості для відповідальних інвестицій.

The study of the investment attractiveness of the regions of Ukraine for the implementation of responsible investments becomes especially relevant in light of the need to enhance their investment potential for sustainable development. The purpose of the article is to develop scientific and methodological tools for ranking (evaluation) of regions by the level of investment attractiveness for responsible investments. Information base of the study reflects the three vectors of responsible investment characteristics, namely environmental, social, and governmental. According to the results of the study of 24 regions of Ukraine for three groups of indicators (social, environmental, management) in 2014, 2016 and 2018, their rating table was formed. General conclusion of the article is that in Ukraine attractive for responsible investment are those regions that already have an extensive system of enterprises in the manufacturing sector and services, they have the potential for environmental transformation (all regions of Ukraine have environmental problems, so it is important to overcome them), business is socially responsible, high quality human resources,

continuously developing infrastructure and stimulating innovative activity of economic entities. The proposed method of ranking Ukraine's regions by the level of their attractiveness for responsible investments based on the Kalmogorov-Gabor method allows to form an up-to-date database on the adoption of investors who implement responsible investment programs, reasonable decisions on the most effective investment of their own financial resources. In addition, for the executive authorities of the regional level, the current database is the basis for building strategic masters of regional development in terms of choosing tools to enhance the level of its attractiveness for responsible investment.

*Ключові слова: відповідальні інвестиції, регіон, інвестиційна привабливість, рейтингування.
Key words: responsible investments, region, investment attractiveness, ranking.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження процесів відповідального інвестування на регіональному рівні є ключовими для переорієнтації регіональної інвестиційної політики на засади сталого розвитку та зростання обсягу валового регіонального продукту. Актуальності даний напрямок дослідження набув на фоні реформи децентралізації в Україні, яка розпочалась у квітні 2014 р. (прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади [10], ухвалення Закону України "Про співробітництво територіальних громад" [9]) та увійшла в активну фазу реалізації у 2019 р. (практичне об'єднання та укрупнення територіальних громад).

Крім цього, на користь актуальності пошуку нових інструментів підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів свідчать результати його оцінювання за січень — березень 2020 року, проведені Міністерством розвитку громад і територій відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 856 "Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики".

Оцінювання здійснювалося за 26 показниками, згрупованими за 6 напрямками соціально-економічного розвитку регіонів (економічна ефективність, інвестиційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця, фінансова самодостатність, ефективність ринку праці, розвиток інфраструктури, відновлювана енергетика та енергоефективність) та проведено ранжування регіонів за кожним напрямком оцінки.

Слід відзначити, що протягом першого кварталу 2020 року загалом в регіонах спостерігалися нисхідні тенденції щодо динаміки виробництва в ключових сферах розвитку: промисловості, сільському господарстві, будівництві та освоєнні капітальних інвестицій, про що свідчить негативна динаміка ключових аналізованих показників, зокрема зменшились:

— обсяги виробництва промислової продукції у 19 регіонах та в цілому по Україні (на 5,1 %, у січні — березні 2019 році — спад на 0,1 %); з

— обсяги виробництва продукції сільського господарства у 19 регіонах та в цілому по Україні (на 1,8 %, у січні — березні 2019 року зростання на 3,4 %);

— обсяги будівельної продукції у 14 регіонах та загалом по Україні (на 5,5 %, у січні — березні 2019 року зростання на 29,0 %);

— обсяги капітальних інвестицій у всіх регіонах та загалом по Україні (на 35,5 %, у січні — березні 2019 року зростання на 17,8 %) [1].

Слід зауважити, що у сукупності ефект дії зазначених показників негативно позначається на інвестиційній привабливості регіонів України. Справедливо також зазначити, що нагальною проблемою для усіх територій є недостатня фінансова забезпеченість, яка, незважаючи на зміни в податковому та бюджетному кодексах (започатковані нові підходи до розподілу податків та зборів, а також трансформовано систему міжбюджетних відносин з державним бюджетом), залишається основною перешкодою до незалежного розвитку регіонів України.

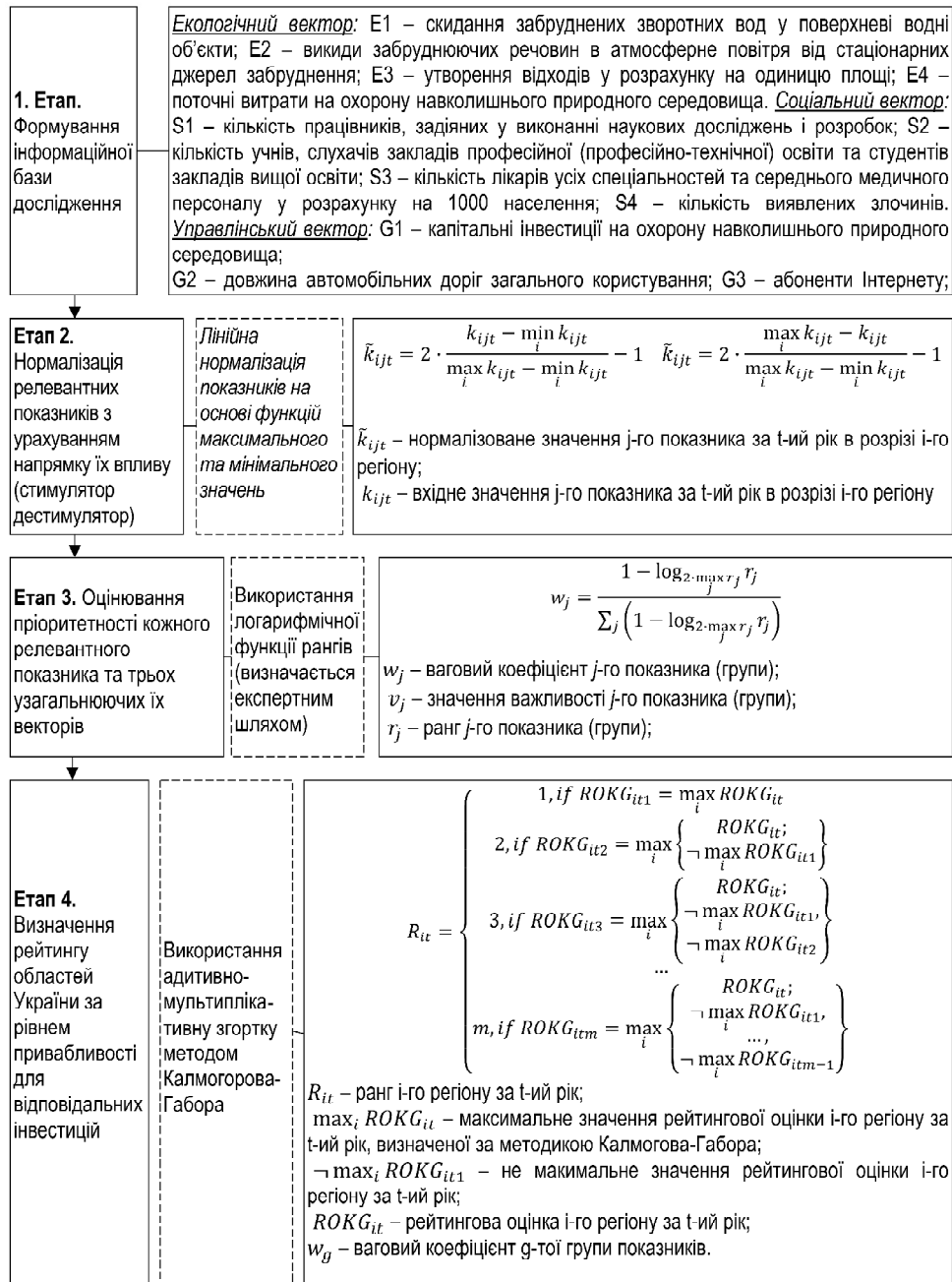
Зважаючи на це, формування рейтингу регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій, дозволить місцевим органам виконавчої влади сформувати виважену, аналітично-обґрунтовану стратегію створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення коштів у проєкти сталого розвитку, що є сьогодні на часі, оскільки забезпечує підґрунтя для створення потужної основи для акумуляції фінансових ресурсів до регіону.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження ролі відповідальних інвестицій у підвищенні інвестиційної привабливості регіонів у контексті сприяння регіональному сталому розвитку серед науковців є не надто поширеними. Більшого розгляду набули дослідження контексту сталого регіонального розвитку. Серед науковців, що присвятили своїй праці означеній тематиці слід назвати І. Вахович, Н. Караєву, Я. Кобушко, Л. Масловську, Ю. Мельник [2, 4—8]. Водночас зазначені науковці працюють здебільшого в площині дослідження інвестиційного потенціалу регіонів з урахуванням окремих складових сталого розвитку (екологічної, соціальної) та не приділяють значної уваги оцінюванню інвестиційної привабливості як суміжної з інвестиційним потенціалом характеристики.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розробка науково-методичного інструментарію для рейтингування (оцінювання) регіонів за рівнем інвестиційної привабливості для відповідальних інвестицій.

Рис. 1. Етапи науково-методичного підходу до рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій

Джерело: розрахунки автора.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій, по-перше, слід сформувати інформаційну базу дослідження, яка б відображала три раніше визначених вектори характеристики відповідальних інвестицій, а саме: екологічні, соціальні, управлінські.

Зважаючи на зазначену проблему, з метою характеристики екологічного вектору привабливості регіону для відповідальних інвестицій обрано такі показники: E1 — скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти (млн м³); E2 — викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (тис. т); E3 — утворення відходів

у розрахунку на одиницю площі (т); E4 — поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища (млн грн). Перші три показники екологічного вектору привабливості регіону для відповідальних інвестицій описують наявний стан забруднення водних ресурсів, повітря, та ґрунтів у регіоні. Четвертий показник характеризує діяльність економічних агентів з приводу реалізації певних заходів по захисту навколишнього середовища досліджуваної території. З'ясувавши наявний екологічний стан території та обсяг фінансових ресурсів, які витрачаються на підтримку необхідних екологічних норм, інвестори спроможні прийняти рішення щодо рівня екологічного забруднення регіону та подальшого здійснення відповідальних інвестицій в цю область.

Таблиця 1. Результати інтегрального оцінювання областей України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій у 2018 р.

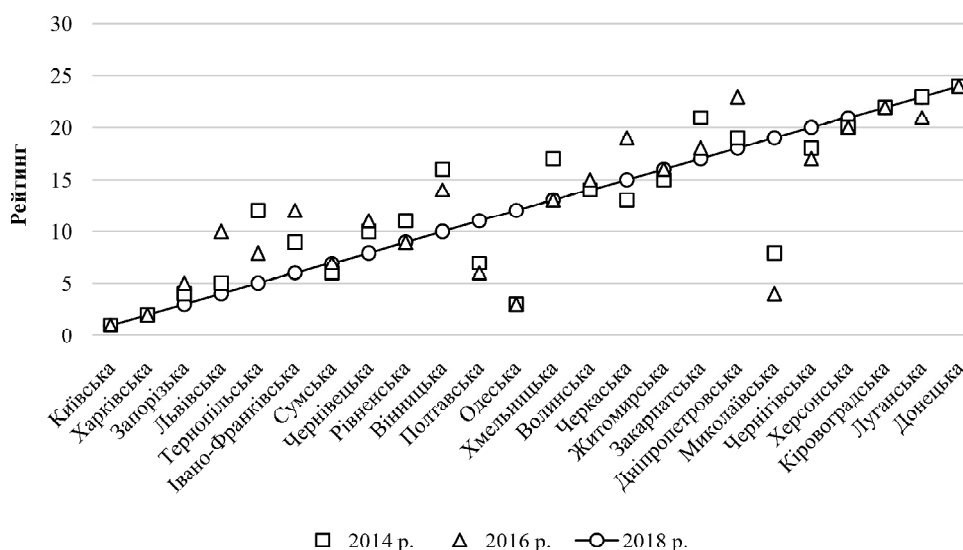
Область	$w_1 \cdot KG_{it1}$	$w_2 \cdot KG_{it2}$	$w_3 \cdot KG_{it3}$	1 складова формули 5	2 складова формули 5	3 складова формули 5	ROK_{it}	Ранг
Вінницька	0,009	-0,086	-0,187	-0,264	0,014	0,000	-0,250	10
Волинська	0,016	-0,099	-0,191	-0,273	0,014	0,000	-0,259	14
Дніпропетровська	-0,047	-0,098	-0,159	-0,304	0,028	-0,001	-0,277	18
Донецька	-0,044	-0,162	-0,173	-0,378	0,043	-0,001	-0,337	24
Житомирська	0,013	-0,109	-0,190	-0,286	0,017	0,000	-0,269	16
Закарпатська	0,016	-0,115	-0,192	-0,291	0,017	0,000	-0,273	17
Запорізька	0,045	-0,097	-0,167	-0,219	0,004	0,001	-0,214	3
Івано-Франківська	0,005	-0,069	-0,189	-0,253	0,012	0,000	-0,241	6
Київська	0,030	0,118	-0,085	0,063	-0,009	0,000	0,054	1
Кіровоградська	-0,009	-0,138	-0,190	-0,337	0,029	0,000	-0,308	22
Луганська	0,014	-0,165	-0,192	-0,342	0,026	0,000	-0,315	23
Львівська	0,009	-0,056	-0,183	-0,230	0,008	0,000	-0,222	4
Миколаївська	0,024	-0,132	-0,189	-0,297	0,017	0,001	-0,279	19
Одеська	0,019	-0,096	-0,188	-0,265	0,013	0,000	-0,252	12
Полтавська	0,032	-0,110	-0,185	-0,262	0,011	0,001	-0,251	11
Рівненська	0,019	-0,087	-0,191	-0,259	0,011	0,000	-0,247	9
Сумська	0,024	-0,091	-0,189	-0,257	0,011	0,000	-0,246	7
Тернопільська	0,008	-0,061	-0,189	-0,242	0,010	0,000	-0,233	5
Харківська	0,031	-0,047	-0,175	-0,190	0,001	0,000	-0,189	2
Херсонська	0,012	-0,128	-0,190	-0,306	0,021	0,000	-0,285	21
Хмельницька	0,015	-0,094	-0,190	-0,270	0,014	0,000	-0,256	13
Черкаська	0,013	-0,107	-0,184	-0,279	0,016	0,000	-0,263	15
Чернівецька	0,012	-0,080	-0,192	-0,259	0,012	0,000	-0,247	8
Чернігівська	0,016	-0,125	-0,190	-0,299	0,019	0,000	-0,280	20

Опис соціальних умов привабливості регіону для відповідальних інвестицій запропоновано здійснювати за допомогою наступних показників:

S1 — кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок (осіб); S2 — кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти та студентів закладів вищої освіти у розрахунку на 10000 населення (осіб); S3 — кількість лікарів усіх спеціальностей та середнього медичного

персоналу у розрахунку на 1000 населення (осіб); S4 — кількість виявлених злочинів (випадків) у розрахунку на 1 особу.

За допомогою перших двох показників описана якість людських ресурсів на певній території, яка є обов'язковим фактором успішної реалізації будь-яких інвестицій, а особливо відповідальних. Зважаючи на підвищення останнім часом рівня ризику поширення пандемії та численної захворюваності населення, необхідність

Рис. 2. Динаміка рейтингу областей України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій у 2014 р., 2016 р. та 2018 р.

Джерело: розробка автора.

підвищення рівня медичного захисту споживачів потенційної продукції та її виконавців є особливо актуальною задачею. Крім того, акцент також зроблено на фізичному захисті населення, що в умовах нестабільного розвитку України, є надзвичайно актуальним питанням при формуванні умов для відповідального інвестування в певну область.

Група управлінських умов привабливості регіону для відповідальних інвестицій включає: G1 — капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища (млн грн); G2 — довжина автомобільних доріг загального користування (тис. км); G3 — абоненти Інтернету у розрахунку на 1000 осіб (осіб); G4 — обсяг реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) промислових підприємств (тис. грн). За допомогою перерахованих показників здійснена спроба охарактеризувати діяльність економічних агентів щодо створення необхідних інфраструктурних передумов для залучення відповідальних інвестицій. Так, перший показник описує витрати економічних агентів на масштабні заходи щодо екологічного захисту регіону. Другий та третій показники характеризують мінімальні організаційні умови, які повинні бути створені в регіоні, для успішного залучення коштів в проекти сталого розвитку. Вибір четвертого показника обумовлений тим, що саме обсяг інноваційної продукції повинен охарактеризувати умови створені державою для розвитку інвестування, оскільки у переважній більшості саме інноваційно-активні підприємства здійснюють відповідальні інвестиції та слугують індикатором створення гідних умов розвитку соціально відповідального бізнесу для донорів фінансових ресурсів.

Вищезгадані показники за даними Державної служби статистики [3] сформували вхідний масив даних по областях України, який необхідний для розрахунку їх рейтингу за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій. З метою дослідження динамічних зрушень у рейтингу областей України запропоновано обрати 2014, 2016 та 2018 роки.

Усі етапи науково-методичного підходу до рейтингування регіонів України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій доцільно узагальнити у вигляді рисунка 1, що дозволить комплексно зрозуміти логіку проведених економіко-математичних перетворень. Надалі проаналізуємо практично отримані результати рейтингів усіх областей України щодо їх привабливості для відповідальних інвестицій.

З метою більш наочного представлення отриманих результатів з точки зору місця кожної області в рейтингу привабливості для відповідальних інвестицій проведемо візуалізацію отриманих розрахунків. В основу візуалізації, встановлених за три роки, рейтингових оцінок областей України покладено 2018 р. (рис. 2). Саме в межах 2018 р. проведена градація областей України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій від 1 до 24 місця. Так, Київська, Харківська та Запорізька області посідають перші три місця побудованого рейтингу за 2018 р. Ці результати свідчать про те, що не зважаючи на потужний промисловий комплекс, який сконцентрований в цих областях та відповідно генерують значні викиди забруднюючих речовин, вони залишаються надзвичайно привабливими з точки зору відпо-

відальних інвестицій. Тобто інвесторам необхідно розцінювати дані три області, як регіони в яких є необхідна інфраструктура, високо-кваліфіковані трудові ресурси та інноваційні суб'єкти господарювання для освоєння відповідальних інвестицій. Крім того, справедливо зауважити, що навіть той не досить сприятливий екологічний фон в Київській, Харківській та Запорізькій областях можливо змінити та досягти комплексного ефекту як на вже функціонуючих підприємствах (розвиваючи за допомогою відповідальних інвестицій екологічно безпечні напрямки виробництва), так і на нових підприємствах, які будуть не тільки екологічно безпечними, але й соціально відповідальними.

Наступні три області — Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська (посіли 4—6 місця) є регіонами західної України, що є цілком закономірно, зважаючи на більш високий рівень екологічності існуючої сфери виробництва та надання послуг, ніж в центральних та східних областях. Попри менший масштаб промислового комплексу в даних регіонах, вони відрізняються розвинутою інфраструктурою, яка підсилюється близькістю до країн ЄС, високою соціальною відповідальністю бізнесу та свідомістю населення, а також потужним інноваційним рухом серед малих та середніх підприємств.

Останні три місця рейтингу інтегрального оцінювання областей України за рівнем привабливості для відповідальних інвестицій у 2018 р. зайняли Кіровоградська, Луганська та Донецька області. Це пов'язано з тим, що екологічний фактор нівелював усі існуючі переваги зазначених регіонів щодо достатньо розвинутого промислового комплексу, інформаційної інфраструктури та потужного людського капіталу. Важливо те, що в Кіровоградській, Луганській та Донецькій областях майже відсутній потенціал для подолання екологічних проблем, тобто вирішення наявних проблем із забруднення навколишнього середовища вимагає значних фінансових витрат. Крім того, частина Луганської та Донецької областей є тимчасово окупованими, що також не сприяє залученню відповідальних інвестицій. Загалом у цих областях необхідно докорінно змінювати галузеву структуру промислового комплексу, що в сучасних умовах неможливо у найближчі десять років.

ВИСНОВКИ

Таким чином, справедливо зазначити, що в Україні привабливим для відповідальних інвестицій є ті регіони, які вже володіють розгалуженою системою підприємств виробничої сфери та сфер послуг, у них наявний потенціал до екологічних трансформацій (усі області України мають екологічні проблеми, тому важливий потенціал для їх подолання), бізнес є соціально-відповідальним, людські ресурси високої якості, безперервно розвивається інфраструктура та стимулюється інноваційна активність суб'єктів господарювання. Запропонована методика визначення рейтингу областей України за рівнем їх привабливості для відповідальних інвестицій на основі метода Калмогорова-Габора дозволяє сформувати актуальну базу даних щодо прийняття інвесторами, які реалізують програми відповідального інвестування, обґрунтованих рішень щодо найбільш ефективного вкладання власних фінансових ресурсів з найбільшою віддачею. Крім того, для органів виконав-

чої влади регіонального рівня сформована база даних виступає основою побудови стратегічних панів розвитку області в розрізі вибору інструментів активізації рівня її привабливості для відповідальних інвестицій.

Література:

1. Аналіз соціально-економічного розвитку регіонів за січень-березень 2020 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-sichen-berezen-2020-roku/>

2. Вахович І.М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації регіональної політики фінансового забезпечення сталого розвитку: автореф. дис... д-ра екон. наук: спец. 08.00.05 розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Одеса, 2008. 35с.

3. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Караєва Н.В. Комплексна оцінка ефективності механізмів екологічного регулювання, спрямованих на забезпечення сталого розвитку території: дис... канд. наук: 08.08.01. 2005. 209 с.

5. Кобушко Я.В. Еколого-економічна оцінка відтворення інвестиційного потенціалу регіону: дис... канд. екон. наук: 08.00.06; Сумський держ. ун-т. — Суми, 2012. 237 с.

6. Масловська Л.Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика / Київський національний торговельно-економічний ун-т. К.: Видавництво КНТЕУ, 2003. 365 с.

7. Мельник Ю.М. Організаційно-економічні основи формування стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку регіону: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.06 / Ю.М. Мельник; Сумський держ. ун-т. Суми, 2009. 20 с.

8. Мірошниченко П.І. Активізація використання інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. к-та ек. наук: 08.00.05 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Донецьк, 2007. 20 с.

9. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

10. Про схвалення концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

References:

1. Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine (2020), "Analysis of socio-economic development of the regions for January-March 2020", [Online], available at: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/rejtingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-sichen-berezen-2020-roku> (Accessed 10.09.2020).

2. Vakhovych, I. M. (2008), "Theoretical and methodological principles of formation and implementation of

regional policy of financial support for sustainable development", Ph.D. Thesis, Economy, Odesa, Ukraine.

3. State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10.09.2020).

4. Karaieva, N. V. (2005), "Comprehensive assessment of the effectiveness of mechanisms of environmental regulation aimed at ensuring sustainable development of the territory", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Sums'kyj derzhavnyj universytet, Sumy, Ukraine.

5. Kobushko, Ya. V. (2012), "Ecological and economic assessment of the reproduction of the investment potential of the region", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Sums'kyj derzh. un-t, Sumy, Ukraine.

6. Maslovs'ka, L.Ts. (2003), Stalyj rozvytok produktyvnykh syl rehioniv: teoriia, metodolohiia, praktyka [Sustainable development of productive forces of regions: theory, methodology, practice], Vydavnytstvo KNTU, Kyiv, Ukraine.

7. Mel'nyk, Yu. M. (2012), "Organizational and economic bases of formation of strategies of maintenance of ecologically sustainable development of region", Ph.D. Thesis, Economy, Sums'kyj derzh. un-t., Sumy, Ukraine.

8. Miroshnychenko, P.I. (2007), "Activation of the use of the investment potential of the region", Ph.D. Thesis, Economy, Instytut ekonomiko-pravovykh doslidzhen' NAN Ukrainy, Donetsk, Ukraine.

9. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Cooperation of Territorial Communities", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (Accessed 10.09.2020).

10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Order "On approval of the concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine", [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (Accessed 10.09.2020).

Стаття надійшла до редакції 21.09.2020 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73